

Svigtets ideologi

Historien om hvordan recovery-begrebet kan bruges til at få beboere på et socialpsykiatrisk bo-center til at ligne mennesker, der ikke ønsker andres selskab. Er recovery et udtryk for planlagt omsorgssvigt?

Af Benny Lihme

Hovedpersonen i Morten Papes roman "Planen", forfatteren selv, er vokset op i Urbanplanen på Amager med det socialpsykiatriske bo-center Sundbygård som nabo. Selv om Morten er socialiseret til at udholde lidt af hvert i "Planen", hans mor har været indlagt på det "finere" rigtige psykiatriske hospital på Digevej, kan en "tosse" fra Sundbygård ødelægge hans dag, mens han står og venter ved bus stoppestedet på Røde Mellemvej: "Tossen kommer altid gående fra Sundbygård med samme besatfikserede blik i det firkantede ansigt." Han taler kort med sig selv, siger biip-lyde osv, hvilket sætter gang i Mortens indre svinehund: "Jeg har det lige så godt. Hvad nu hvis man flækker hans læbe her foran alle andre, vil han så holde kæft og lade os være i fred?"

Inde i én af Sundbygårds små lejligheder har en mor, forfatteren Charlotte Strandgård, i perioden 2001-2010 haft utallige samtaler med den alt for tidligt døde søn Hans (læs den gribende beretning "Hans" fra 2014). Herunder om hvordan man skal benævne sådan én som ham. Mens moren nok ville finde det angribeligt, at Morten kalder beboerne fra Sundbygård for "tosser", fremstår Hans med en mere rummelig holdning til spørgsmålet om benævnelse. I en diskussion med moren om det nye politiske påhit "psykisk sårbar" brummer Hans: "Kært barn har mange navne. Hvad er der nu i vejen med kolbøttefabrikken, toseanstalten eller sindssygehospitalet." Andetsteds i bogen overvejer Strandgård, selvbebrejdende, om hun har overtaget for meget af

behandlernes sprog: "Blev det et filter mellem os, der gjorde os begge klodsede og ensomme i forhold til hinanden?"

Skismaet med benævnelse optager også Caroline Livingstone med ni psykiatriske indlæggelser bag sig. I debutromanen "Nat i april" finder hun sig selv i et dilemma, hver gang hun skal åbne munden overfor behandlerne: "Skal jeg bekende mig til mig selv eller lade som om."

Hun undrer sig over behandlernes nye ord "recovery" og gør generelt oprør mod de ord, som klistres på hende. Et ord som recovery er en slags newspeak "besmykket med violer og fløjlsbånd", der virker mere som et ord samfundet har brug for. Selv har Caroline Livingstone "efterhånden talt sig tør" i alle lægernes termer, og hun siger i trods, som Hans, at hellere end de sproglige forskønnelser er det okay at bruge ord som sindssyg, toseanstalt osv.

I hvert fald ledelsen på Sundbygård har haft brug for ordet recovery. En angivelig "faglig tilgang" som der tilsyneladende ikke er noget dansk ord for (det kunne være "bedring" eller "at komme sig"). Tilhængerne af ordet har lukket denne amerikanisering ind i det danske sprog, som det også gælder for andre meget brugte ord i socialpsykiatrien som "empowerment" og "case manager".

En sproglig granskning af såvel Sundbygårds behandlingsplaner som Tilsynsrapporten afspejler et ideologisk skift fra det forpligtende socialstatslige til det uforpligtende nyliberale: et ord som omsorg er

Sundbygård

således blevet erstattet med recovery. Ved recovery forstår ledelsen på Sundbygård, at personalet skal være mindre synligt og i stedet komme i beboernes lejligheder, når der er truffet aftaler om det. Brug af fællesrum og fællesaktiviteter skal undgås til fordel for en større afstand mellem personale og beboere i det daglige: “Afstanden skal på baggrund af recovery-orienteringen forstås som noget positivt, idet beboerne i højere grad får mulighed for at bestemme over eget liv.” (Udviklingsafdelingen Sundbygård, 2010).

Traditionen med K.E. Løgstrups etik, at den

enkelte aldrig har med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd, er blevet skiftet ud med postulatet, at de psykisk syge er eksperter i eget liv (og derfor ikke har brug for personalets kontakt). En ironisk frase, kritiske pårørende og Tilsynsrapporten taget i betragtning, som kunne være taget direkte fra Liberal Alliances kampagne “I øvrigt mener vi, at DU er eksperten i dit eget liv.”

Hos Jeppe Oute andetsteds i dette blad refereres internationale forskeres opfattelse af recovery som

udtryk for et nyliberalt ideal, hvor der sker en ansvarsforskydning i den psykiatriske behandling væk fra stat og professionelle og over mod en individualiseret betoning af de syge og deres pårørendes ansvar. Recovery som et "nyliberalt begreb" står centralt i et politisk ideal, der offensivt arbejder for pårørendeinddragelse i psykiatrien. Psykisk lidelse skal gøres til et personligt anliggende, mens det offentlige og professionelle engagement skal minimaliseres jvfr. slogans som "Behandlingen hjem i dagligstuen" og "Pårørende som en aktiv del af behandlingsforløbet". Oute karakteriserer trenden, hvor patienter og pårørende skal overtage store dele af det ansvar for behandlingen, som tidligere lå hos de professionelle som udtryk for "et valoriseret syn på inddragelse".

I Tilsynsrapporten fremgik det, at mange medarbejdere ikke forstod, hvad recovery gik ud på. Men dog forstod det således, at ledelsen ønskede at personalet skulle arbejde individuelt med beboerne på bekostning af gruppe- eller fællesskabsorienteret. Personalet skal passe deres arbejde ved at være mindre synlige i forhold til beboerne. En neoliberal begrænsning af fællesskabets omsorgspligt, som nogle pårørende har opfattet som en planlagt form for omsorgssvigt.

I oktober 2003 skrev Charlotte Strandgård sammen med andre pårørende et brev til Københavns Borgerrepræsentation, hvor de klagede over de forhold på Sundbygård, som sidenhen jævnlige er dukket op som permanente: beboerne fik lov til at leve i uhumske værelser, den personlige hygiejne var ringe, og udefra kommende stofselgere skabte angst og utryghed hos de øvrige beboere, som ikke tog stoffer.

Adskillige år senere, inkluderet to perioder (2006-2013) med en socialborgmester fra Enhedslisten som politisk ansvarlig for Sundbygård, er det pårørende veteranen Lisbet Jørgensen, der klager over forholdene på Sundbygård. I et brev januar 2014 til socialborgmester Jesper Christensen er det stort set de samme ting, der klages over som tidligere: manglende omsorg for det somatiske helbred og omsorgssvigt i forhold til beboernes hygiejne, ensomhed samt det fatale spørgsmål, hvorfor bl.a. Lisbet Jørgensens søn er tvunget til at leve side om side med stofmisbrugere.

I modsætning til andre kritikere påpeger Jørgen-

sen, at det er selve institutionen og dens størrelse, der er problemet. Denne kritik, at institutionen er problemet, fremførte hun allerede i 2007 på en høring i Medborgerhuset på Blågårds Plads om Sundbygård med titlen "Fortidens fejl – fremtidens udfordringer". Lisbet Jørgensen stod ikke kun med flerårige smertelige personlige erfaringer, i den anden hånd havde hun sociologen Goffman's klassiske værk om den totale institutions skadelige indvirkning på de indlagte.

En kritisk pårørende som Lisbet Jørgensen måtte til dels stå frem alene, selv om hun bag sig havde en lille støttegruppe af andre kritiske pårørende. Derimod ønskede den store forening for pårørende, Bedre Psykiatri, ikke at stille op på høringen. Og denne forening har da også i årene der fulgte undgået at deltage i kritikken af de store bocentre.

På samme høring fremlagde sociologen Jens Hjort Andersen den eksisterende forskning vedrørende de mest hensigtsmæssige boformer for sindslidende. Konklusionen lød, at det ideelle var boenheder med max. otte beboere. Sundbygård havde på det tidspunkt mere end 200 beboere.

Spørgsmålet om Sundbygårds størrelse fletter sig ubesværet ind i det post faktuelle samfunds huseren. Og man skal nok være en del af det målingsindustrielle kompleks for at kunne forstå fikseringen på atomiserede målingsvenlige adfærdsmål (kvalitetsvurdering målt på selvstændighed, sociale kompetencer, hygiejne, usund livsstil mm), mens ingen forholder sig overordnet til den socialpsykiatriske institutions formål. Det bizarre består i, at hver gang målerfolket dukker op med deres kvalitetssikring, er det første de gør at kvantificere kvaliteten. I stedet for en helheds prøvning af livsmulighederne for beboerne, kommer der en bølge af detail målinger på et adspredt udvalg af adfærdsmål.

Tager man den tilsynsrapport, som rystede politikere og embedsmænd i Københavns Kommune, så udpensler den en række enkeltområder, hvor indsatsen er enten kritisabel eller meget kritisabel. Man får her i New Public Management lingo en dokumentation for det, som kritiske pårørende i årevis har gjort opmærksom på. Men da også den kritiske tilsynsrapport er udformet indenfor de skabeloner, som er udstukket af New Public Management, er rapporten dels ude af stand til at se kritisk på selve boformen (den kan/vil ikke anlægge system

analyser), dels kan rapporten ikke tænke innovation frem, som ligger uden for New Public Management. Rapporten skruer lidt op her og lidt ned dér men byder ikke ind med egentlig fornyelse. Det er fx tragikomisk at læse, at tilsynet findet det positivt, at Sundbygård vil opkvalificere samtlige ledere med en diplomuddannelse i ledelse. Tragikomisk fordi rapporten jo netop har dokumenteret, at personalet bruger alt for megen tid på at lede og blive ledt, dokumentere og blive dokumenteret. Hvis man forestiller sig, at samtlige medarbejdere fik en diplomuddannelse i ledelse, ville den sociale dystopi være fuldbragt!

En prøvelse af kvalitet, det unikke set i forhold til samfundets målsætning med de socialpsykiatriske bosteder, må nødvendigvis gå historisk frem. Hvordan er disse store bosteder overhovedet opstået og hvorfor?

De sociale foranstaltninger for mennesker med sindslidelse, socialpsykiatrien, blev sat i søen, som en del af svaret på den politiske beslutning om at af-hospitalisere de psykiatriske afdelinger. En reformbevægelse som var startet i 1976 med oprettelsen af distriktspsykiatriske centre. Af-hospitaliseringen, med overgang til kommunalt socialt ansvar for disse borgere, skete ikke fordi psykiatrien havde helbredt de syge, men fordi de var ”færdigbehandlet” og sengepladserne alt for dyre.

Af-institutionaliseringen blev fra starten, som den gamle åndssvageforsorg, defineret ud fra et normaliseringsprincip, dvs at de psykiatriske patienter skulle sikres en tilværelse så nær det normale som muligt. Integreres i samfundet, gøre brug af de normale sociale tilbud mm.

Denne målsætning om normalisering har langt fra fundet sted. I stedet har vi været vidne til en form for transinstitutionalisering, hvor en ny stor form for social institution er dukket op, uden at dette er blevet diskuteret fagligt og politisk. De nye store bocentre, med karakter af fortidens opbevaringssteder for overskudsbefolkningen, har ikke kun medført vedvarende problemer. De har nu også ført til, at en ny institutions-

form med mulighed for at bruge tvang overfor borgerne, har set dagens lys. Hvem sagde normalisering?

En målsætning om normalisering er logisk forbundet med en spredningstanke – de færdigbehandlede psykisk syge skal leve spredt rundt omkring i samfundet i stedet for at koncentreres i store enheder. Eller det skal sikres, som i regeringens ghetto strategi for muslimske parallel samfund, at der er en divers beboersammensætning bl.a. ved at tiltrække ressourcestærke beboere, som kan bløde op på den ensidige beboersammensætning, hvor alle er arbejdsløse, på overførselsindkomst m.v.

Hvis man overførte kriterierne beregnet for landets muslimer, ville Sundbygård leve op til de officielle ghetto kriterier (arbejdsløshed, alle på overførselsindkomst m.v.). Sundbygård ser imidlertid ud til at skulle forblive et rendyrket parallelsamfund for psykisk syge, tilmed et kommunalt planlagt et af slagsen.

Sct. Hans Hospital har netop udgivet en jubilæumsbog i

anledning af hospitalets første 200 år. I ledelsens ”nærbillede” af den nye retspsykiatri på Sct. Hans hedder det, at disse tvangs institutioner skal mindske institutionspræget og forbedre patienternes mulighed for rehabilitering ved at involvere dem meget mere i daglige gøremål, der giver en rytme og et indhold i dagligdagen. Der skal være adgang til flere former for fysisk aktivitet på forskellige niveauer, erhvervs-terapi, sanserum, musikterapi mv. Kort sagt et udfarende og synligt personale med alt det på spise-kortet, som kritiske pårørende og Tilsynsrapport savner for beboerne på Sundbygård.

Historisk set er Sundbygård et (barne)barn af Sct. Hans, og det paradoksale springer straks én i øjnene: alt det gode som de retspsykiatriske patienter tilbydes, er netop det som efterlyses på Sundbygård. Den omvendte logik er således, at hvis en psykisk syg på Sundbygård vil nyde godt af de retspsykiatriske tilbud, skal vedkommende blot opkvalificere sig selv til en retspsykiatrisk plads ved fx at være voldelig overfor personalet.

En ”tosse” fra Sundbygård fremkaldte stærke indre aggressioner i Morten i denne artikels indledning. Ifølge digteren og ti gange indlagte Olivia Nordenhof retter samfundet generelt aggression mod svagheit og sygdom. Hun efterlyser større åbenhed over for anormale tænkemåder og plæderer for, at psykiatrien skal drømmes helt forfra (dagbladet Information d. 26.2. 2016). Man mindes digterens litterære forgænger Herman Bang, da han i 1881 rejste til De Gales By Gheel i Flandern for ved selvsyn at se, om det virkelig var rigtigt, at de sindssyge der levede blandt byens borgere og gik frit omkring.

Herman Bangs utrolige rejseskildring fra De Gales By har et budskab til dagens by København, som langt fra er en de gales by. Spørgsmålet er jo ikke kun af teknisk og styringsmæssig karakter, om der skal indføres en ny type institution, alle medarbejdere skal på lederkursus, en ny amerikansk adfærdsteknologi indføres osv. Spørgsmålet er også, hvorfor vi har så svært ved at tolerere de svage og anderledes blandt os. Hvorfor denne foragt for svagheit?

Det trivielle slagsmål mellem stat, regioner og kommuner skal med andre ord overskrides, så der også fremstår en overordnet samfunds diskussion om de svages plads i samfundet. Hvornår når vi til at acceptere hos andre, hvad vi ikke forstår hos dem? Tidligere på året klagede naboer til Sundbygård deres nød til myndighederne. Over en periode på to måneder havde de registreret 325 ”problematisk hændelser” (natlig råben, truende adfærd og beboere der kravler halvnøgne rundt udenfor boligerne). Det er nok ikke blandt disse naboer, at Socialforvaltningen i Københavns kommune skal regne med at kunne rekruttere besøgsvenner til de syge på Sundbygård. Socialtilsynet har bedømt, at det er et problem, at Sundbygårds beboere i lav grad har sociale kontakter og relationer i det omgivende samfund. I det mindste har naboerne slået alarm over de gener, de underlægges med Sundbygård som nabo. Kommunens løsning er på dette punkt at etablere med en organisation, der arbejder med frivillige. Der skal gives økonomiske midler til en koordinator, der kan stå for at rekruttere frivillige til at være sammen med beboerne (så de ansatte kan fortsætte med deres dokumentationsarbejde?).

Måske nogle udvalgte skønlitterære forfattere kan bløde tilsynsrapportens anti-litterære form og tendens til social ingeniørkunst op og hjælpe bureaukrater og politikere med at tænke (social)psykiatrien forfra i et sprog tæt på det konkret menneskelige? Man kunne starte med en veritabel gang sprogrøgt, for det her er også en kamp om sproget, som ikke længere er et gammeldags embedsmandssprog men et flydende og uigennemskueligt managementsprog, som bruges til at vedligeholde det gamle under foregivelse af at forandre og sikre kvalitet. Hvis det er gammeldags at tale om omsorg, psykisk syg i stedet for psykisk sårbar og problem i stedet for udfordring, så indfør det gammeldags som noget nyt.

*Benny Lihme har senest udgivet
”Det sociale betydning for mennesker med sindslidelse”
(Akademisk Forlag).*

Københavns Kommune knockout'et af rapport fra Socialtilsyn Hovedstaden

Socialjournalisten Flemming Christiansen har i Politiken skrevet en række artikler fra det store socialpsykiatriske bosted Sundbygård på Amager, bl.a.:

- 5.1. 2016. "Rapport: Bosted svigter psykisk syge" og "Beboer: "Jeg føler ikke, at de ansatte kender mig".
- 22.2.2016. "Nina Lange sad alene med sin døde gæst en hel nat" og "Ensomhed på kæmpeinstitution kommer under lup".
- 29.4.2016. "Bosted drukner i skrivebordsarbejde".

De tæt-på-borgerne socialjournalistiske artikler i Politiken har ikke været rar læsning for Københavns Kommunes socialdemokratiske socialborgmester Jesper Christensen, som d. 23.1. reagerede på den første af artiklerne med "Nej, ofte er der ikke tid nok til samvær".

Det var imidlertid ikke dagspressen men det officielle Socialtilsyn Hovedstaden, som tilførte den store kommune det afgørende knockout slag med en detaljeret og meget kritisk tilsynsrapport, hvor det formelle tilsynshold havde haft et indledende uformelt møde med tre kritiske pårørende til beboere på Sundbygård. Tre enkeltpersoner, ikke repræsentanter for de pårørendes organisationer SIND og Bedre Psykiatri.

Socialtilsynets "kvalitetsvurdering" gør i rapporten som det første det modsætningsfyldte, at kvalitet gøres til noget kvantitativt, så der kan opstilles nogle talmæssige størrelser på stort og småt i forhold til det at være beboer på Sundbygård. Ud fra forskellige "indikatorer" fører det til ret så katastrofale konklusioner, som at det er uhensigtsmæssigt, at ikke-misbrugere bor dør om dør med stofmisbrugere og indtrængende pushere (inkluderer for lidt fokus på overgreb beboerne imellem). Indikator målingerne "bekræfter borgernes oplevelse af isolation" og "borgernes oplevelse af tilbuddet er at det er blevet dårligere". Altså dårligere i den tid, hvor der for alvor er sat ind med dokumentation og målinger af kvalitet (grisen bliver ikke federe af at blive vejet på vægten ...). Tilsynets vel nok mest omdiskuterede kritikpunkt går på, at "dokumentation" har fået en alt for dominerende rolle. Tilmed står der i rapporten, at heller ikke personalet kan se, at beboerne får noget ud af den øgede dokumentation. Nogle medarbejdere oplyser til Tilsynet, at de bruger op til 50% af arbejdstiden på dokumentation.

En ting er det kvantitative, en anden det kvalitative. Her fremstår det såkaldte "Forandringskompass" som et billede på en decideret målings patologi, idet målingerne udelukkende måler på ledelsens vurdering af personalets dokumentations adfærd. De ansatte på Sundbygård har

således fået karakterer ikke for deres arbejde med beboerne men for deres præstationer bag computeren, idet ledelsen tre gange om året har målt de ansatte på en skala fra 1 til 10 udelukkende baseret på deres evne til at skrive ned, registrere og dokumentere (på basis af en 126 sider tyk vejledning!).

De ansatte føler sig udpeget som syndebugke i Politiken, og deres faglige organisationer har undsagt sig dette kritikpunkt med den begrundelse, at de jo bare passer deres arbejde: "Medarbejderne på bosteder vælger ikke selv at sidde ved skrivebordet" (LFS og FOA pressemeddelelse 15.1. 2016).

Sandt nok, personalet er anbragt i en Catch 22-situation, hvor det lige meget hvad de gør, vil være forkert. På den anden side er det også en del af fagbevægelsens traditioner, at den kan sige kollektivt fra gennem aktionen i stedet for at henslæbe en tilværelse som lydige forvaltere eller marionetdukker i hænderne på New Public Management regimet og den radikale idioti i fx. at bruge tid på Forandringskompasset. Det er paradoksalt, at man skal søge til Langeland for at opleve ægte og velbegrundet civil ulydighed i socialpsykiatrien (se anmeldelse andetsteds i bladet af bogen om "Rebellen fra Langeland").

Tilsynsrapportens krav til Københavns Kommune er selvfølgelig, at der skal mere fokus og bruges mere tid på den pædagogiske og behandlingsmæssige indsats med beboerne. I stedet for at "systemet bliver opgaven" (står der i systemrapporten!) skal borgerne støttes i et fællesskab på Sundbygård, som kan give dem de nødvendige kompetencer til at begå sig i de større fællesskaber udenfor matriklen. Da rapporten må konstatere, at der er for stort fokus på den metodiske tilgang (recovery), hvor der primært er fokus på støtte i "eget hjem" (en eufemisme for de små lejligheder i den store institutions ghetto!), er det ensbetydende med et krav om en mere udfarende og aktiv form for relationelt velfærdsarbejde end den, som recovery har dikteret.

Socialforvaltningen i Københavns kommune har reageret på Socialtilsynets rapport med bl.a. at vil sørge for, at der kommer møbler på alle "afdelinger" (hvem sagde "eget hjem"?): "Både for at skabe mere hyggelige rammer og for at beboerne kan sidde ned, hvis de får det dårligt eller har svært ved at stå, når de venter på medicin eller skal ind at for at spise. Møblelementet kan efter behov fastgøres til vægge eller gulv, men der skal tilstræbes et hyggeligt miljø."

Ja, lad bare Ikea komme til. Det kan kun blive bedre.